

УДК 379.85

І. Ю. Приварникова,
к. е. н., доцент, Дніпровський національний університет ім. О. Гончара
Я. М. Лисиця,
магістр, Дніпровський національний університет ім. О. Гончара

ТУРИЗМ ЯК РУШІЙНА СИЛА РОЗВИТКУ РИНКУ ОБЛАДНАННЯ ДЛЯ АКТИВНОГО ВІДПОЧИНКУ В УКРАЇНІ

I. Privarnikova,
Candidate of Economics, Associate Professor, Oles Honchar Dnipro's National University
Y. Lisitsya,
Master, Oles Honchar Dnipro's National University

TOURISM AS A DRIVING FORCE FOR THE DEVELOPMENT OF THE EQUIPMENT'S MARKET FOR ACTIVE RECREATION IN UKRAINE

Статтю присвячено аналізу поняття активного туризму як сектора туризму, в якому реалізовується спортивне обладнання. Розвиток туристичної індустрії має прямий вплив на розширення ринку її матеріально-технічного забезпечення. Для кожного виду активного туризму використовується певне обладнання, яке має відповідати певним вимогам.

The article is devoted to the analysis of the concept of active tourism, as a sector of tourism, in which sports equipment is implemented. The development of the tourism industry has a direct impact on the expansion of the market of its material and technical support. For each type of active tourism, certain equipment is used, which must meet certain requirements. The appropriate equipment is used for a particular type of active tourism.

Ключові слова: туризм, активний туризм, спортивне обладнання, ринок матеріально-технічного забезпечення туризму.

Key words: tourism, active tourism, sports equipment, market of tourism's material and technical support.

ПОСТАВНОВКА ПРОБЛЕМИ

У сучасному житті туризм — це багатогранне явище, тісно пов'язане з економікою, історією, географією та іншими науками. Останнім часом все більшої популярності серед туристів набуває активний туризм, який характеризується використанням певної техніки та спорядження. Цей факт зумовив створення підприємств, що їх виробляють. Проте в Україні такі виробники не представлені, тому виникає потреба в здійсненні ЗЕД для того, щоб задовольнити існуючий попит.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Теоретичні аспекти умов та факторів розвитку і функціонування підприємств матеріально-технічного забезпечення сфери активного туризму розглядалися у працях таких вітчизняних науковців, як Любицева О.О., Олексіва А.В., Сидоренко В.П., Опанасюк Н.А. та іноземних Райан К., Стюарт М., Катер К. і Мак-Кей Т.

МЕТА СТАТТІ

Мета статті полягає в аналізі впливу розвитку туризму на розвиток сфери його матеріально-технічного забезпечення.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Сьогодні виділяють велику кількість видів туризму. Майже кожен вид характеризується використанням певної продукції матеріально-технічного забезпечення. Це можуть бути і різноманітні види транспортних засобів, за допомогою яких турист пересувається, і спорядження яке допомагає проходити важкі ділянки маршруту, спеціальний одяг та ін.

Залежно від активності туриста прийнято виділяти активний та пасивний туризм [1].

Немає єдиного узгодженого визначення поняття активного туризму. Це частково пояснюється тісним зв'язком активного туризму та інших видів туристичної індустрії, наприклад, екотуризмом [2]. І екотуризм і активний туризм мають спільність у тому, що відбуваються на

Таблиця 1. Розподіл за метою відвідування українських туристів, які виїхали з України за кордон, та іноземних туристів, які вїхали в Україну, 2016 р.

Мета відвідування	Українські туристи, які виїхали з України, чол.	Питома вага, %	Іноземні туристи, які вїхали на Україну, чол.	Питома вага, %
Усього туристів, чол.	23 141 646	100	12 428 286	100
Службова, ділова, бізнес тур	185 170	0,8	41 169	0,4
Організований туризм	206 598	0,9	137 906	1,1
Приватна, дозвілля, відпочинок	22 749 878	98,3	12 249 211	98,5

відкритому повітрі в природному середовищі. Проте активний туризм відрізняється від еко-туризму та інших видів через зв'язок з ризиком і адреналіном [2].

Активний туризм включає в себе пригодницький туризм і пригодницький відпочинок. Різниця між ними в тому, що у випадку пригодницького туризму людина звертається до туристичного оператора, який організовує повністю дозвілля, включаючи і надання необхідного спортивного обладнання туристу. А при туристичному відпочинку, турист сам купує чи орендує необхідне обладнання [3]. У будь-якому разі наявність спортивного обладнання — невід'ємна частина активного туризму.

Можна зробити висновок, що активний туризм — вид подорожі, пов'язаний з активними засобами пересування по маршруті й здійснюваний людиною в рекреаційних і спортивних цілях [4].

Кожного року доволі велика кількість туристів виїжджає з України заради пошуку нових вражень, але також багато туристів приїжджає у країну через доволі лояльні ціни на різні види відпочинку. В таблиці 1 наведено розподіл туристів, які виїжджали з України та вїжджали за метою відвідування. Аналізуючи дані таблиці 1 [5], видно що активний туризм є важливим і перспективним сектором економіки, адже майже 12 млн туристів відвідало Україну з метою дозвілля і відпочинку.

У сучасному житті активний туризм в Україні розвивається як невід'ємна складова туристичної галузі і спрямований на зміцнення здоров'я, розвиток фізичних, морально-вольових та інтелектуальних здібностей людини шляхом залучення її до участі у спортивних походах різної складності та змаганнях з техніки спортивного туризму. Разом з тим, активний туризм є невід'ємною складовою української туристичної галузі. Він сприяє розвитку та поширенню активних форм відпочинку, а отже, має ще й рекреаційні, пізнавальні, виховні, економічні та інші функції [6].

Однак, незважаючи на наявні великі потенційні можливості свою соціальну і економічну значущість, активний туризм в Україні, на

жаль, все ж розвинений недостатньо. Труднощі, з яким зіткнувся в своєму розвитку активний туризм, тісно пов'язані, передусім, із соціально-економічними проблемами розвитку суспільства в останнє десятиріччя ХХ ст., а також із внутрішніми, насамперед, організаційними проблемами в самому туристському русі, що накопичилися у 90-х рр. ХХ ст [7].

Від остаточного занепаду активний туризм був у цей час врятований ентузіастами, що залишилися у федераціях та туристських союзах. У цей період у багатьох регіонах туристська громадськість почала шукати вихід із скрутного становища через об'єднання громадських та комерційних інтересів.

Було розроблено та затверджено Програму діяльності Федерації активного туризму України на 2001—2005 рр. Програма стала основою усієї діяльності Федерації. Передбачені Програмою заходи в основному були виконані. Одночасно було зазначено, що розвинувши структуру організації на макрорівні і створивши необхідне нормативно-правове забезпечення діяльності цієї структури, Федерація відкрила для себе безмежне поле діяльності у розбудові та створенні клубної мережі, секцій активного туризму в колективах фізичної культури і, відповідно, їх інформаційному, методичному, нормативно-правовому забезпеченні. Крім того, за перші два роки діяльності Федерації значно зросла кількість всеукраїнських та регіональних змагань зі спортивного туризму [8].

Слід зазначити, що в останні роки активному туризму як ефективному засобу залучення населення до здорового способу життя стало приділятися значно більше уваги з боку органів державної влади.

Таким чином, можна констатувати, що за 2001—2003 роки активний туризм не тільки вийшов із кризової фази у своєму розвитку, а й став визнаним і в регіонах, і взагалі в Україні видом відпочинку. Загальне поширення активного туризму серед різних верств населення переконливо свідчить, що активний туризм нині є фактично одним із найпопулярніших видів туризму в Україні [6; 8].

Сьогодні все більше і більше туристів віддають перевагу активному відпочинку, що свідчить про подальший його розвиток. Усе більше людей прагнуть вирватися із задушливого оточення своїх міст і хоч на час змінити його на красу й пишноту природи. І активний туризм, що стрімко розвивається в наш час, як не можна краще сприяє цьому [6].

Сучасний активний туризм у нашій країні представлений такими основними видами: піший, водний, гірський, велосипедний, спелеологічний, автомобільний і мотоциклетний. Інколи поєднується декілька видів туризму в одному поході.

Піший і гірський туризм мають багато спільного. Це і спосіб пересування — пішки, і спільні технічні прийоми подолання складного рельєфу, водних перешкод. Відмінність, перш за все, в тому, що пішохідні походи здійснюються у всіх районах, а гірські — тільки у високогірних. Різним є і спорядження. На відміну від пішохідного туризму, де стандартний набір особистого і групового спорядження коригується в залежності від району, через який пролягає маршрут, у гірському туризмі обов'язковим є спеціальне альпіністське спорядження [8].

Водний туризм — є одним із найпривабливіших різновидів активного туризму. Серед водоймищ, якими подорожують туристи — гірські і рівнинні річки, озера і моря. Різноманітні плавучі засоби — гідроцикли, катери, дерев'яні і пластмасові човни, надувні човни, розбірні байдарки, катамарани, плоту тощо.

Автомобільний і мотоциклетний туризм користуються великою популярністю серед туристів насамперед через свою швидкість та мобільність. Маршрути проходять автомобільними дорогами. Для пересування використовують автомобілі, мотоцикли, квадроцикли та ін.

Спелеологічний туризм — це пошук та дослідження печер [8].

Кожен різновид активного туризму характеризується використанням певної техніки. Цей факт зумовив створення та розвиток підприємств, що її виробляють. Разом такі підприємства складають ринок техніки та для активного туризму (активного відпочинку). Найвагомішу частину цього ринку займають сектори катерів, снігоходів, гідро- та квадроциклів. Саме ці види техніки для активного відпочинку користуються найбільшою увагою серед туристів. Таким чином, попит на послуги щодо активного туризму прямо пропорційно впливає на розвиток ринку техніки для активного відпочинку [9].

Розвиткові туризму не у всіх країнах приділяється достатня увага, проте щороку його

економічне значення зростає. Так, на сферу туризму приходить близько 10% світового валового національного продукту, 7% світових інвестицій, 11% світових споживчих витрат, кожне 16-те робоче місце [10]. На світовому рівні характерною ознакою туризму останніх років є достатньо висока динамічність і стабільність його розвитку, а також активний вплив на економіку багатьох країн, що мають сприятливі рекреаційні ресурси. Таким чином, у наші дні не можна не помітити того величезного впливу, що робить індустрія туризму як на світову економіку, так і на економіку окремих країн.

Туризм — це індустрія, що включає в себе безліч видів діяльності. Він не тільки прямо або побічно охоплює більшість галузей економіки, в тому числі промисловість, сільське господарство, будівництво, транспорт, страхування, зв'язок, торгівлю, громадське харчування, житлово-комунальне господарство, сферу побутових послуг, культуру, мистецтво, спорт тощо, а й стимулює їх розвиток. Туристична індустрія має у своєму розпорядженні значну матеріально-технічну базу, яка забезпечує зайнятість великої кількості людей і взаємодіє з усіма галузями економічного комплексу. Високі темпи розвитку туризму, великі обсяги валютних надходжень від туристичної діяльності активно впливають на різні сектори економіки, що сприяє формуванню власної туристичної індустрії. Від функціонування туризму безпосередньо залежить життєдіяльність понад 40 галузей економіки і близько 10—15% населення України. В Україні у 2015—2016 роках чисельність працівників туристичної галузі становила приблизно 128,8 тис. осіб, а у зв'язку з тимчасовою зайнятістю протягом активного туристичного сезону та наданням туристичних послуг підприємствами інших галузей економіки забезпечувалася зайнятість понад 3 млн осіб [10].

На ринку туризму працюють різні суб'єкти туристичної діяльності — підприємства, установи, організації незалежно від форм власності, фізичні особи, що зареєстровані в установленому чинним законодавством України порядку і мають ліцензію на здійснення діяльності, пов'язаної з наданням туристичних послуг: ті суб'єкти господарювання, які надають основні туристичні послуги, та ті суб'єкти допоміжної інфраструктури, які забезпечують діяльність основних суб'єктів господарювання. До основних суб'єктів туристичної діяльності, що працюють у туристичній індустрії, відносять туристичні агентства, туристичні оператори,

туристичні корпорації, гостинні комплекси, підприємства інших галузей в туристичному бізнесі. До суб'єктів допоміжної інфраструктури, що здійснюють матеріально-технічне забезпечення ресурсами основних суб'єктів туристичної діяльності, відносять підприємства, що виробляють матеріально-технічні туристичні засоби, навчальні заклади, фінансово-кредитні, страхові установи, посередників та ін. Діяльність підприємств другої групи охоплює ринки техніки для активного відпочинку; спорядження для туризму; транспортних засобів; допоміжних засобів та ін.

Всі сегменти індустрії туризму як основні, так і ті, що забезпечують, тісно взаємопов'язані й залежать один від одного. Стрімке зростання популярності туризму, попиту на активні туристичні послуги сприяє зростанню потреби у матеріально-технічному забезпеченні туристичної діяльності. Так, наприклад, зростання попиту на активний туризм збільшує попит, насамперед, на техніку для нього таку, як снігоходи, квадроцикли для гірських курортів, гідроцикли, катери, моторні човни для відпочинку на узбережжі, бо самі підприємства основної туристичної сфери є споживачами даної продукції. Успіх курорту залежить від доставки туристів на схили, рівня розміщення, харчування й інших послуг, запропонованих туристам під час відпочинку на курорті та інших факторів, що складають основу матеріально-технічного забезпечення [9].

Зростання попиту на активні туристичні послуги спонукало до формування відносно молодого ринку — ринку техніки для активного відпочинку. Цей ринок для України є відносно новим, але з тим дуже перспективним і привабливим. Проте варто зазначити, що основні підприємства сфери туризму розвиваються досить стрімко, чого не можна сказати про виробництво матеріально-технічних засобів для цього ринку. Ринок техніки для активного туризму в Україні не насичений, крім того в країні не налагоджено і виробництво матеріально-технічних засобів для даного ринку. Сьогодні в Україні виробляється вкрай вузький асортимент спорядження, технічних засобів, одягу тощо, наприклад, мастила для техніки для активного відпочинку, акумуляторні батареї та ін., чого недостатньо для задоволення попиту, що зростає. Такі види техніки для активного туризму як гідроцикли, квадроцикли та снігоходи в Україні взагалі не виготовляють. Обмежена пропозиція певних видів обладнання та спорядження, що представлені на ринку України, не дає можливості задовольнити зростаючий попит на технічні засоби для активного туризму.

Проведений аналіз сучасного стану сфери матеріально-технічного забезпечення в Україні дозволив встановити, що сьогодні за своїми економічними, соціальними та культурними показниками ця складова інфраструктури активного туризму спрямована не на розвиток останнього, а лише на його функціонування. Тобто більшість підприємств, що надають активні туристичні послуги, зосереджує свою діяльність на отриманні будь-яких прибутків та відтворенні наявного обладнання (на самовивізанні) і менш за все — на підвищенні свого якісного рівня, на поліпшенні якості послуг.

Крім того, питання про посилення ролі та значення сфери матеріально-технічного забезпечення для розвитку активного туризму на мікро та макrorівні рівні до останнього часу залишається поза увагою дослідників. У теоретичних дослідженнях здебільшого йдеться про економіку туризму, його роль в економіці країни, діяльність основних туристичних суб'єктів, що напряду або через посередників надають послуги туристам. Однак і сфера матеріально-технічного забезпечення туристичної діяльності за сучасних умов набуває все більшого значення.

Через недостатню пропозицію продукції сфери матеріально-технічного забезпечення на українському ринку розвиток ринку активного туризму сьогодні практично зупинився. І доки проблему не буде вирішено, розвиток сфери туристичних послуг залишиться на тому ж рівні [9].

Задоволення існуючого попиту на продукцію сфери матеріально-технічного забезпечення можливо двома шляхами: 1) налагодженням виробництва матеріально-технічних засобів та техніки для туризму в Україні; 2) здійсненням зовнішньоекономічних операцій, а саме шляхом імпорту цієї продукції на територію України. Налагодження виробництва усіх видів продукції сфери матеріально-технічного забезпечення туризму в Україні на даному етапі розвитку економіки практично неможливо. Тому імпорт продукції матеріально-технічного забезпечення сфери туризму певним чином може частково задовольнити попит з боку споживачів.

Хоча деякі види спорядження іноземного походження, представлені на українському ринку, і задовольняють повністю вимоги споживачів, пропозицію не відрізняє наявність продукції різних цінових категорій. Наприклад, на українському ринку представлена продукція як вищої цінової категорії — західного виробництва (Канада, США), яка окрім високої якості характеризується і досить високою ціною і орієнтована на справжніх фанатів активного відпочинку, так і середньої цінової ка-

тегорії — російського виробництва, яка, не дивлячись на нижчу ціну, майже не поступається в якості західним аналогам. Водночас продукція низької цінової категорії практично не представлена на ринку.

Попит на гідроцикли та снігоходи сьогодні частково задовольняється шляхом імпорту техніки на територію України з країн-виробників. Основними країнами-виробниками імпортованої екстремальної техніки є США, Канада, Великобританія, Японія, Тайвань, Китай і Росія.

Що стосується обсягів імпорту техніки для активного відпочинку, то з 1999 року до початку світової фінансової кризи вони з кожним роком зростали. За останні два роки (2015—2016 рр.) через зниження платоспроможного туристичного попиту, зокрема, іноземного, а відповідно і попиту з боку основних суб'єктів туристичної діяльності, обсяги імпорту у сфері матеріально-технічного забезпечення різко скоротилися.

Плануючи розвиток туристського господарства, зокрема, його матеріально-технічної бази, не можна враховувати потреби тільки якогось одного виду туризму — іноземного або внутрішнього, попиту тільки іноземних туристів або громадян своєї країни. Іноземний туризм перебуває під впливом політичних обставин, наприклад, загострення відносин між державами призводить до скорочення або навіть згортання туристських зв'язків. За таких умов, коли сповільнюється або скорочується обсяг іноземного туризму, внутрішній туризм є "амортизатором" для туристського господарства загалом.

ВИСНОВОК

Таким чином, на збільшення обсягів туристичної діяльності, розширення туристичної індустрії безпосередньо впливає якість сфери його матеріально-технічного забезпечення, бо саме її розвиток і є основною рушійною силою процвітання туристичної сфери. Системний підхід до організації матеріально-технічного забезпечення активної сфери туризму може і мусить сприяти розвиткові не лише внутрішнього, а й в'їзного туризму.

Література:

1. Любичева О. О. Туризм в Україні: проблеми, перспективи розвитку [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://skole.com.ua/ru/papers/13-turizm/36-turizmukrproblemi.html>
2. Ryan C., Stewart M. Eco-tourism and luxury / C. Ryan, M. Stewart // — Al Maha, Dubai. — 2009. — № 3. — С. 17—20.
3. McKay T. Locating South Africa within the global adventure tourism industry: the case of

bungee jumping Journal of Sustainable Tourism / T. McKay // Bulletin of Geography. Socio-economic Series. — 2014. — № 24. — С. 161—176.

4. Cater, C. Adventure Tourism: will to power / C. Cater // — Routledge. — 2009. — № 3. — С. 62—82.

5. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

6. Алексеева А.В. Активный туризм сегодня [Текст] / А.В. Алексеева // Новости туристического бизнеса. — 2013. — № 1 (2). — С. 14—16.

7. Сидоренко В. Активный туризм [Текст] / В. Сидоренко // Міжнародний туризм. — 2013. — № 5. — С. 21—23.

8. Туристический блог "The wonder-world" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.wonder-world.ru/vidy-turizma-klasifikacija/> — Классификация видов туризма.

9. Квартальнов В.А. Теория и практика туризма [Текст]: учебник / В.А. Квартальнов. — М.: Финансы и статистика, 2013. — 671 с.

10. Опанасюк Н.А. Активный туризм сегодня [Текст] / Н.А. Опанасюк // Украинский туризм. — 2014. — № 3. — С. 12—15.

References:

1. Lyubitseva, O. O. (2015), "Tourism in Ukraine: problems, prospects of development", Skole, [Online], vol. 13, available at: <http://skole.com.ua/ru/papers/13-turizm/36-turizmukrproblemi.html> (Accessed 10 Dec 2017).
  2. Ryan, C. and Stewart, M. (2009), "Eco-tourism and luxury", Al Maha, Dubai, vol. 3, pp. 17—20.
  3. McKay, T. (2014), "Locating South Africa within the global adventure tourism industry: the case of bungee jumping", Bulletin of Geography, vol. 24, pp. 161—176.
  4. Cater, C. (2007), "Adventure Tourism: will to power", Routledge, vol. 3, pp. 62—82.
  5. State Committee of Statistics of Ukraine (1998), available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed 10 Dec 2017).
  6. Alekseeva, A.V. (2013), "Active tourism today: news of tourist industry", vol. 1, pp. 14—16.
  7. Sidorenko, V. (2013), "Active tourism", vol. 5, pp. 21—23.
  8. Tourist blog "The wonder-world" (2015), "Classification of types of tourism", available at: <http://www.wonder-world.ru/vidy-turizma-klasifikacija/> (Accessed 10 Dec 2017).
  9. Kvartalnov, V.A. (2013), Theory and practice of tourism, Finance and statistics, Moscow, Russia.
  10. Opanasyuk, N.A. (2014), "Active Tourism Today", Bulletin of the Ministry of Justice of Ukraine: Official Journal, vol. 3, pp. 12—15.
- Стаття надійшла до редакції 17.12.2017 р.